

Motion till riksdagen 2018/19:2300

av **Maria Ferm m.fl. (MP)**

Förbättra situationen för ensamkommande ungdomar

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om kortare väntetider för ensamkommande barn och unga och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en mer rättssäker asylprövning och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om insatser mot psykisk ohälsa för asylsökande barn och unga och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om fullständig rätt till vård för asylsökande och papperslösa unga upp till 21 år och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en förbättrad boendesituation för ensamkommande barn och unga och tillkännager detta för regeringen.

Sammanfattning

Erfarenheterna från de senaste åren har visat att ensamkommande barn som hinner fylla 18 år under sin asylprocess är en grupp som hamnar i kläm på många olika sätt. Hela deras livssituation kan förändras över en natt, med långtgående konsekvenser för både den enskilde ungdomen och för samhället i övrigt. Problemet har varit särskilt stort eftersom handläggningstiderna varit så långa att fler hunnit fylla 18 år eller skrivats upp i ålder än vad som hade varit fallet om handläggningstiderna varit kortare.

Omsorgen om ensamkommande barn ska i så stor utsträckning som möjligt motsvara de förutsättningar som barn som lever i Sverige tillsammans med sina föräldrar eller andra vårdnadshavare har. Det är en bakgrund till varför det är socialtjänsten och inte Migrationsverket som har ansvaret för mottagandet av ensamkommande barn. När barnet fyller 18 år vidgas dock glappet i omsorg och rättigheter mellan de ungdomar som är asylsökande och andra unga som är bosatta i Sverige.

Det behövs en mjukare övergång från barn till vuxen. Den skarpa gränsen mellan barn och vuxen ifrågasätts även inom den barnrättsliga forskningen. En del barn kan ses som mogna och kapabla tidigare än myndighetsåldern, men många ungdomar kan också befinna sig i en särskilt skyddsvärd situation långt efter 18-årsdagen. I synnerhet om personen har en särskilt utsatt livssituation. I svensk lagstiftning har det tagits hänsyn till detta. Till exempel finns det ingen skarp 18-årsgräns i socialtjänstlagen och LVU, utan det är den särskilda utsatthet som en ung människa upp till 21 år befinner sig i som ligger till grund för insatser. Motsvarande insikter bör även läggas till grund för att reformera regelverken för asylsökande unga, så att den skarpa gränsen mellan barndom och vuxenhet luckras upp.

Miljöpartiet har i regeringsställning fått igenom flera viktiga satsningar under förra mandatperioden för att förbättra situationen för ensamkommande unga. Vi har

- inrättat ett nationellt kunskapscenter för ensamkommande upp till 21 som arbetar med kunskapsspridning
- satsat extra på traumavård för asylsökande och nyanlända, med särskilda satsningar till barn och unga
- gett kommunerna möjlighet att låta ensamkommande som fyllt 18 år få bo kvar i kommunen under asylprocessen istället för att ryckas upp och flyttas till en annan kommun
- genomfört satsningar för att motverka hemlöshet bland unga vuxna
- infört ersättning till kommunerna för att låta asylsökande som blivit 18 år få påbörja nationella program i gymnasiet under asyltiden
- och inte minst – drivit igenom en ny lag som ger uppemot 9 000 ensamkommande som drabbats av orimligt långa handläggningstider och hunnit bli 18 år en ny chans till uppehållstillstånd.

Fler insatser behövs för ensamkommande unga vuxna. Vi anser att Sverige bör ta ett ansvar för dem som kommer till Sverige som barn, fram till den dag de fyller 21 år. De stödinsatser som en ung person har påbörjat bör inte heller avslutas på grund av ett avslagsbeslut. Det är viktigt att de strukturer som finns runt den ensamkommande upprätthålls i möjligaste mån fram till den dagen personen lämnar landet.

Vi behöver korta handläggningstiderna i asylprocessen, höja rättssäkerheten i asylprövningen och säkerställa att vi framöver har en mer medmänsklig migrationslagstiftning så att de personer som har starka skäl att stanna i Sverige inte nekas uppehållstillstånd. Annars riskerar vi att öka problemen med ett framväxande skuggsambälle där personer blir kvar i Sverige utan tillstånd. Miljöpartiet gick till val på att arbeta för humanism när den tillfälliga migrationslagstiftningen upphör. Vi vill säkra de grunder för uppehållstillstånd som gör det möjligt för den som är svårt sjuk eller särskilt utsatt att få stanna. Särskilt unga människor med stark anknytning till Sverige behöver få möjlighet att stanna i större utsträckning.

Kortare väntetider

De senaste åren har ensamkommande barn och unga tvingats vänta extremt lång tid på att få besked på sina asylansökningar. Vissa har varit tvungna att vänta i flera år och många har fyllt 18 år under tiden eller blivit uppskrivna i ålder genom rättsosäkra

åldersbedömningar som genomförts flera år efter att de ansökt om asyl. EU-rättens maxgräns för hur lång tid ett besked på en asylansökan får ta är 15 månader. Denna gräns har överskridits i stor omfattning under de senaste åren i Sverige. Det är av största vikt att Migrationsverket får tillräckligt med resurser för att väntetiderna ska vara korta, samt för att upprätthålla en rättssäker prövning av individens asylskäl. Att korta handläggningstiderna leder i förlängningen till minskade kostnader i mottagandet och att ovissheten och de negativa konsekvenser det kan medföra för den sökandes psykiska hälsa minskar.

Migrationsverket bör ges i uppdrag att prioritera asylansökningar från barn, för att förebygga den rättsförlust det innebär när personer som sökt asyl här som barn hinner bli 18 år innan de får sina beslut. Det bör också övervägas att ändra utlänningslagen så att det är den sökandes ålder vid ansökningstillfället istället för vid beslutstillfället som ska utgöra utgångspunkten för bedömningen av rätten till uppehållstillstånd. En sådan princip har EU-domstolen nyligen kommit fram till i bedömningen av rätten till familjeåterförening. Att utlänningslagen förtydligas i enlighet med domen är viktigt för att förhindra att en liknande situation som den vi sett under de senaste åren uppstår på nytt, där långa handläggningstider lett till att barn hunnit bli vuxna och därmed hamnat i ett sämre läge i förhållande till möjligheterna att beviljas uppehållstillstånd.

En mer rättssäker asylbedömning

De senaste åren har mycket kritik framkommit mot rättssäkerheten i asylprocessen. Det handlar om kvaliteten hos tolkar och handläggare, de medicinska åldersbedömningarna och konsekvenserna av den tillfälliga begränsningslagen. Miljöpartiet vill att en teknisk översyn görs av utlänningslagen i syfte att öka rättssäkerheten. Vi vill inrätta en oberoende granskningskommission för att granska och åtgärda bristerna gällande de medicinska åldersbedömningarna av asylsökande och vi vill arbeta för en mer mänsklig och rättssäker politik.

Insatser mot psykisk ohälsa

Många ensamkommande barn och unga mår oerhört dåligt. Att vara på flykt ensam som barn är en mycket utsatt situation. Ett problem som är särskilt angeläget att komma till rätta med är att rätten till vård minskar när den sökande fyller 18 år, från att som barn ha haft full rätt till vård på lika villkor som andra barn i Sverige till att bara ha rätt till vård som inte kan anstå. Färre rättigheter och vårdmöjligheter i kombination med ett negativt beslut på asylansökan och hemlöshet kan ske över en natt för ungdomarna. Miljöpartiet anser att övergången till vuxen ålder behöver mildras och inte vara så drastisk som nu. Vi vill därför att åldersgränsen för full rätt till vård ska höjas så att även unga vuxna asylsökande och papperslösa upp till 21 år omfattas av samma regler som idag gäller för barn. Detta är viktigt inte minst för att unga personer som är svårt sjuka eller lider av psykisk ohälsa inte ska behöva nekas påbörja eller tvingas avbryta sin behandling. Människors psykiska hälsa blir lidande och det får stora konsekvenser.

En förbättrad boendesituation

Ensamkommande ungdomar har under lång tid drabbats av omgjorda system, rättsosäkra bedömningar, ändrade regler och absurda konsekvenser av praxisändringar. Ersättningsystemet för ensamkommande till kommuner behöver ändras. Enligt dagens regler övergår ansvaret för mottagandet av fd ensamkommande barn från kommunerna till Migrationsverket när den ensamkommande fyller 18 år. Detta leder ofta till att ensamkommande tvingas flytta från den kommun där han eller hon bor och går i skolan, har vänner och nätverk till ett anläggningsboende för vuxna i någon annan del av landet. Även om ensamkommande ungdomar fyller 18 år under asylprocessen eller blir uppskrivna i ålder bör kommuner få full ersättning och ha fullt ansvar för individens boende under hela asylprocessen. Regeringen bör också införa särskilda boenden för unga vuxna mellan 18–21 år. Vi vill undvika storskaliga anläggningsboenden som är avskärmade från det svenska samhället och istället främja ett småskaligt mottagnings-system som är en integrerad del i samhället så att etableringen börjar så snabbt som möjligt.

Den 1 juni 2016 började en lagändring gälla som innebar att rätten till bistånd enligt LMA som regel upphör för vuxna asylsökande som fått ett beslut om avvisning eller utvisning som vunnit laga kraft. Förändringen har lett till ökad hemlöshet och stor utsatthet bland de asylsökande som fått avslag samtidigt som den försvårar återvändandearbetet då ansvariga myndigheter inte på samma sätt som tidigare har information om var de personer som ska avvisas eller utvisas befinner sig. Gränspolisen har till exempel i en rapport till regeringen uppgett att lagändringen gjort det svårare för dem att verkställa utvisningsbeslut eftersom polisen numera saknar information om var personen bor och har svårt att komma i kontakt med de personer som har ett beslut om att lämna Sverige.

Röda Korset har följt upp lagändringen och kartlagt de humanitära konsekvenser som ändringen medfört. Rapporten genomfördes eftersom Röda Korset märkte av en markant ökning av antalet personer som vände sig till deras lokalföreningar runt om i landet för stöd och hjälp efter att ändringen trätt i kraft. De allra flesta som hörde av sig, ca 90 procent, efterfrågade mat. Ofta rör det sig om personer som har varit i Sverige i flera år. I drygt 30 procent av fallen uppgav personen en försämrad hälsa. De som förlorat rätten till bistånd har inte längre tillgång till mediciner som behövs för olika sjukdomar. Några exempel som nämns i rapporten är personer med cancer, hjärtsjukdomar, diabetes, tarmsjukdomar, hiv eller som har stomiopererats. Drygt 80 procent av de personer som varit i kontakt med Röda Korset har dessutom uppgett att situationen medfört en försämrad psykisk hälsa. Många uppger att det inte spelat någon roll att de har samarbetat med Migrationsverket gällande kontakter med hemlandets ambassad, id-handlingar mm, de blir ändå av med sitt boende och sin dagersättning. Röda Korset menar att konsekvenserna av ändringen i LMA inte har fått avsedd effekt för återvändandet. Istället innebär förändringen allvarliga humanitära konsekvenser för de enskilda, och för samhället i övrigt.

För en ungdom som fyller 18 år och som inte bor tillsammans med ett barn innebär förändringen av lagen att han eller hon inte längre har rätt till boende eller dagersättning från Migrationsverket efter ett slutgiltigt avslag på asylansökan. Många ungdomar har alltså hamnat på gatan, helt utan stöd, i samband med sin 18-årsdag. Våren efter att lagändringen började gälla förvärrades situationen ytterligare för de ungdomar som är kvar i Sverige efter att ha fått avslag på sin asylansökan då högsta förvaltnings-

domstolen i en dom konstaterade att gruppen inte heller har rätt till bistånd från socialtjänsten vid akut nöd. Kommunen får dock bevilja bistånd och vilka regler som tillämpas skiljer sig mellan olika kommuner i landet. Dessa förändringar leder sammantaget till en väldigt stor utsatthet, som i sin tur utgör en risk för att ungdomar dras in i missbruk, rekryteras till kriminella gäng eller utnyttjas av skrupellösa arbetsgivare.

Lagändringen tillkom i ett ansträngt läge där åtgärden ansågs befogad för att kunna erbjuda tak över huvudet för dem som kom till landet och sökte asyl. Situationen är inte längre densamma. I Norge har man haft en motsvarande lag som man sedan dragit tillbaka eftersom man konstaterade att det ledde till hemlöshet och kriminalitet och inte alls gjorde återvändandearbetet bättre. Vi bör på samma sätt klara av att ta politiskt ansvar och ompröva beslutet i Sverige. Som ett första steg bör rätten till LMA inte dras in så fort en ungdom med avslag fyller 18 år. Det är inte rimligt att på sin 18-årsdag hamna i hemlöshet. Vi måste förbättra situationen för de ungdomar som efter flera år på flykt och flera år i svenska skolor hamnar i en osäker och utsatt situation.

Maria Ferm (MP)

Emma Hult (MP)

Jonas Eriksson (MP)